

Доц. Стоян Германов: Живков ни измъкна от македонския синдром

15.03.2012
Евгений Еков

Доц. д-р Стоян Германов, научен секретар на Македонския научен институт, пред news.bg

Защо се захванахте с написването на книгата „Македонският въпрос 1944-1989“?

Амбицията ми бе и остава да се представят и разберат някои съдбоносни моменти от най-новата история на един български район, какъвто е Благоевградска област, и отражението им върху цялата ни нация и държава. Изложението в книгата ми може би натовазва с известен негативизъм и може би на читателите ще се стори, че багрите са твърде сгъстени, но по-добре е историческите грешки да се посочат, за да могат да се извлекат необходимите поуки за бъдещето.

Кой е първият опит за незабавно присъединяване на Пиринския край към Титова Югославия?

Още на 15 септември 1944 г. Светозар Вукманович-Темпо и придружаващите го лица от ЮКП и МКП, Михаил Апостолски и Боне Андреев се срещат с областното партийно ръководство на БРП (к) в Горна Джумая (дн. Благоевград - б.а.). Темпо настоятелно убеждава областните ръководители, че било по-изгодно за пиринското население да се отдели от победена България и да отиде към победителката Югославия. За пръв път се обсъжда и въпросът за създаване на смесена войска единица от партизански отряди и доброволци, които заедно с партизани от Вардарска Македония да влязат в Егейска Македония. По този начин съюзниците САЩ, СССР и Англия щели да бъдат поставени пред свършен факт.

Как се възприемат тези „предложения“?

Нееднозначно. Областното ръководство е било изправено пред дилемата - да приеме почти ултимативните искания или да изчака. Все пак накрая повечето въпроси са отклонени с отговора: „Нямаме пълномощия да разговаряме и комунистите от Пиринския край са част от БРП (к)“. Но Темпо и придружаващите го лица не губят надежда и се опитват да направят пробив в София. Въпреки обаче, че постигнатите на 25 септември договорености са неясни, на територията на Горноджумайска област е създадена „македонска бригада“ „Яне Сандански“ с командир Крум Радонов и политкомисар Георги Мадолев.

Какво представлява тази бригада?

В бригадата са включени партизани от отрядите „Никола Калапчиев“, „Анещи Узунов“, „Никола Парапунов“ и „Антон Попов“, както и войници от 39-и и 14-и пехотни полкове, които са разформировани. По заповед на командването на

бригадата, която Апостолски и други югославски дейци считат вече като част от Югославската народоосвободителна войска (ЮНОВ), от войниците и офицерите са снети българските отличителни знаци и са заменени с югославски. Вдъхновен от тези действия, Апостолски заявява, че бригадата скоро ще марширува в Солун и по-нататък трябва да остане в Беломорието.

И сбъдва ли се „Солунският блян“ на Апостолски?

Тогавашните ръководители на Горноджумайска област са считали, че бригадата ще воюва с германците и затова още преди 11 септември 1944 г. са изпратени партизански поделения в Демир Хисар и Сяр, но те завършват мисията си безуспешно и се завръщат обратно. Съдбата на бригадата „Яне Сандански“ се решава на среща при Трайчо Костов през ноември 1944 г., когато е решено тя да се разпусне. Временно са спрени и всички проекти и разговори със скопските ръководители в областта.

Има ли международна реакция на случващото се?

На 25 януари 1945 г. е връчена нота от страна на САЩ и Великобритания. В нея се изразява острата реакция на Вашингтон и Лондон на подкрепяното от Москва „българо-югославско сближение“, което те изцяло не одобряват.

На какво разчитат тогава в Скопие и Белград?

Югославските македонисти разчитат на антибългарския македонизъм, който те съзират сред отделни амбициозни партийни функционери в областта. На тях им е внушавано, че „министерските кресла в Скопие не са безброй“. Поддавайки се на тези внушения, дейци като Георги Мадолев, Кръстю Стойчев, Георги Хаджииванов и др. правят недопустими изказвания и действия.

Така, на Г. Мадолев се внушава от скопските емисари, че той може да бъде първият министър в югославското правителство. Много по-късно в една своя закъсняла самокритика в Благоевград той заявява: „Ние бяхме заслепени, безкритични и безхарактерни пред титовци“. Какво може да се добави?

Това ли е обяснението за осъщественото насилие над съвестта при преброяването на населението в Пиринския край през 1946 г.?

Основно, да. В Горноджумайска област е дадена инструкцията хората да се записват като „македонци“, без ни най-малко да ги убеждават и разсъждения по този въпрос не може да има. Структурите на МВР по места се включват в акцията като арестуват, заплашват с интерниране и с други насилствени мерки при съпротива. Това се отнася и до други държавни органи. Съдия заявява на един гражданин на Горна Джумая: „Тук има само македонци, а ако ти си българин, върви си, ей ти го Бараково!“

Какъв е резултатът от цялото това безумие?

При насилственото „преброяване“ на населението в Пиринския край от всичките 252 575 жители към 31 декември 1946 г. са записани по административен път 160 640 души като македонци, или 63,60%, и 54 425 (21,50%) като българи. И днес скопските теоретици и практики се позовават на преброяването от 1946 г., когато в специфична историческа обстановка по настояване на югославското ръководство начело с Тито, под натиска на Сталин

и ниҳилистичната позиция на българските управляващи, се упражнява насилствена промяна на националността на българското население в този край.

Кога спира насилствената македонизация в Пиринския край?

Това е процес, чието начало се поставя в средата на 1948 г., когато става ясно, че между Сталин и Тито назрява разрив и идеята за южнославянска федерация, чийто залогник е по това време македонският въпрос, няма да се осъществи. До идването на власт на Тодор Живков през 1956 г обаче в Горноджумайски окръг тече една доброволна македонизация, която е плод на набраната инерция и на новата постановка, че Пиринският край ще стане „Пиомонт“ за обединението му с Вардарска и Егейска Македония.

Какво помага на Тодор Живков да измъкне българското общество от македонския синдром?

При разглеждане на неговата дейност по македонския въпрос следва да се отбележат няколко обстоятелства. Още през 50-те години Живков е добре запознат с национално-освободителните борби на македонските българи и на тяхната революционна организация - ВМОРО/ВМРО. За разлика от Антон Югов, той не е склонен към прилагане на масови репресии спрямо членувалите във ВМРО на Иван Михайлов. Всичко това помага на Живков да измъкне българското общество от македонския синдром!

Не се ли абсолютизира обаче в случая личността на Живков?

Разбира се, не трябва да се абсолютизира личността на Живков. Можело е да бъде и друга личност. В случая, важното е, че самата обстановка го изисква.

А каква е ролята му по македонския въпрос от 1963 до 1989 г.?

Тодор Живков продължава да е главният двигател по развитието на нашата политика по македонския въпрос. Към неговите указания, облечени в партийни и държавни решения, се придържат стриктно партийните и държавните органи и обществените организации, както и политическите и държавните функционери, работещи по въпроса.

Адекватна ли е българската позиция през последните 20 години?

Ако се резюмира развитието на отношенията между България и Македония през последните 20 години, следва да се отбележат няколко значителни компромиси, с които София даде шанс на вардарци да имат своя държава. Сред тях са безусловното признаване, отваряне на границата по време на ембаргото, оказване на военна помощ и т.н. Срещу тези добронамерени стъпки България не получи дори един знак за добри намерения. Вместо това общественици, политици и най-вече медии правят крайни, обидни за страната ни антибългарски изявления. Съдете сами адекватна ли е позицията ни!

Европейският парламент прие критичен доклад за Македония...

Днес Македония все още е пред прага на започване на преговори за членство в Европейския съюз (ЕС). Вярно е, че още през 2006 г. българският президент и министърът на външните работи предупредиха недвусмислено Скопие, че: „Отпуснатият кредит на доверие от безусловна подкрепа за членство на Р Македония в Европейския съюз и НАТО е изчерпан“. Изискването за

добросъседство е върховен критерий за членство в ЕС. През последно време от българска страна обаче последваха официални изявления, че България отново, без всякакви условия, ще подкрепи започването на преговорите.

При така сложилата се ситуация какво можем да очакваме?

Имайки предвид досегашната практика в ЕС и проблемите, които възникват между отделни страни, съществува реална опасност европейската общественост да бъде натоварена с нови проблеми от отношенията между София и Скопие.

Доц. д-р Стоян Германов е потомък на бежанци от Охрид. Завършил е гимназия в Петрич и история в СУ „Св. Климент Охридски“.

Научните му интереси са свързани с българското национално-освободително движение след Берлинския конгрес, политиката на великите сили по македонския въпрос и др.

Специализирал е в Лондон, Москва и Петербург. Автор е на повече от 70 статии, рецензии и две монографии. Участвал е в национални и международни научни прояви.

От 1991 г. е сътрудник и научен секретар на възстановения Македонски научен институт – София.

На 20 март 2012 г. от 17.30 ч. в Централния военен клуб ще бъде представена най-новата му книга „Македонският въпрос 1944-1989“. По този повод доц. д-р Ст. Германов бе така любезен да даде интервю пред news.bg.